

Archeologienota Zwijndrecht – Dorp Oost

Jelke Van Buggenhout

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/156

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	15
2.4	Assessmentrapport	15
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	15
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	20
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	24
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	25
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	26
3	Samenvatting.....	27
4	Bibliografie	28
4.1	Publicaties	28
4.2	Websites	28
5	Bijlagen	29
5.1	Archeologische periodes	29
5.2	Plannenlijst	29
5.3	Fotolijst.....	30

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

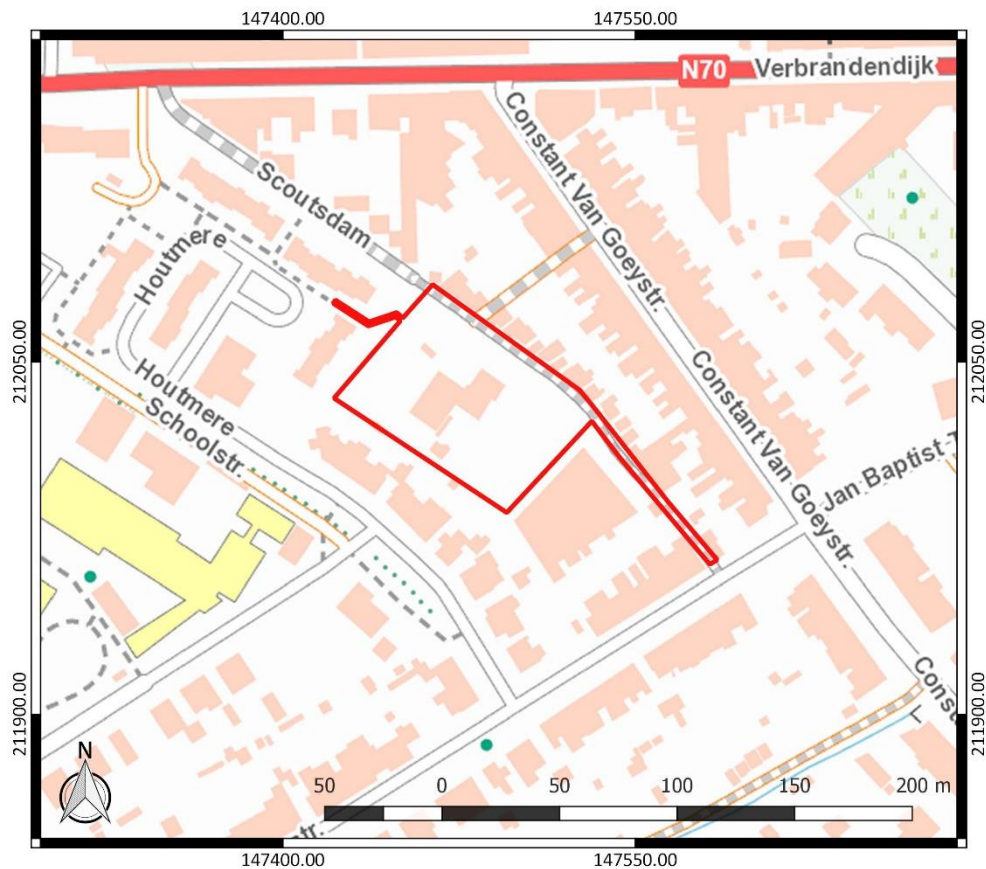
¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

Kadastrale percelen: Zwijsdrecht, Afdeling 1, sectie A, nummers 853L2, 854C6 en 854D6.

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 5878 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 24/07/2017 – 15/11/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: Van de bestaande bebouwing is de precieze verstoringsdiepte niet gekend. We kunnen echter wel veronderstellen dat de aanleg van de bebouwing een zekere negatieve impact zal gehad hebben op het aanwezige bodemarchief.

Figuur 3: Kaart met aanduiding van de zones waar verstoringen van de bodem mogelijk zijn (paars), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal de bouw van een woonblok met assistentiewoningen gerealiseerd worden, bestaande uit 57 units. Bovengronds zullen ook parkeerplaatsen en wegenis worden aangelegd, terwijl ondergronds een parking en bergruimtes gerealiseerd worden (Figuur 4, Figuur 6 en Figuur 7). De kelderverdieping kent een oppervlakte van ca. 1567 m² en een verstoringsdiepte van ca. 3,65 m onder het huidige maaiveld. Een beperkt deel van het woonblok wordt niet onderkelderd. De fundering zal bestaan uit een betonplaat met een dikte van ca. 25 cm met vorstrand tot ca. 72 cm onder het maaiveld.

De aanleg van verharding en riolering kent een maximale verstoringsdiepte van ca. 3,30 m. Aan de noordoostzijde van het gebouw worden twee septische putten gerealiseerd met respectievelijk een inhoud van 12900 en 14250 liter. Ook aan de noordoostzijde wordt een infiltratievoorziening aangelegd. De infiltratiebuis heeft een diameter van 1 m en een lengte van ca. 75 m.

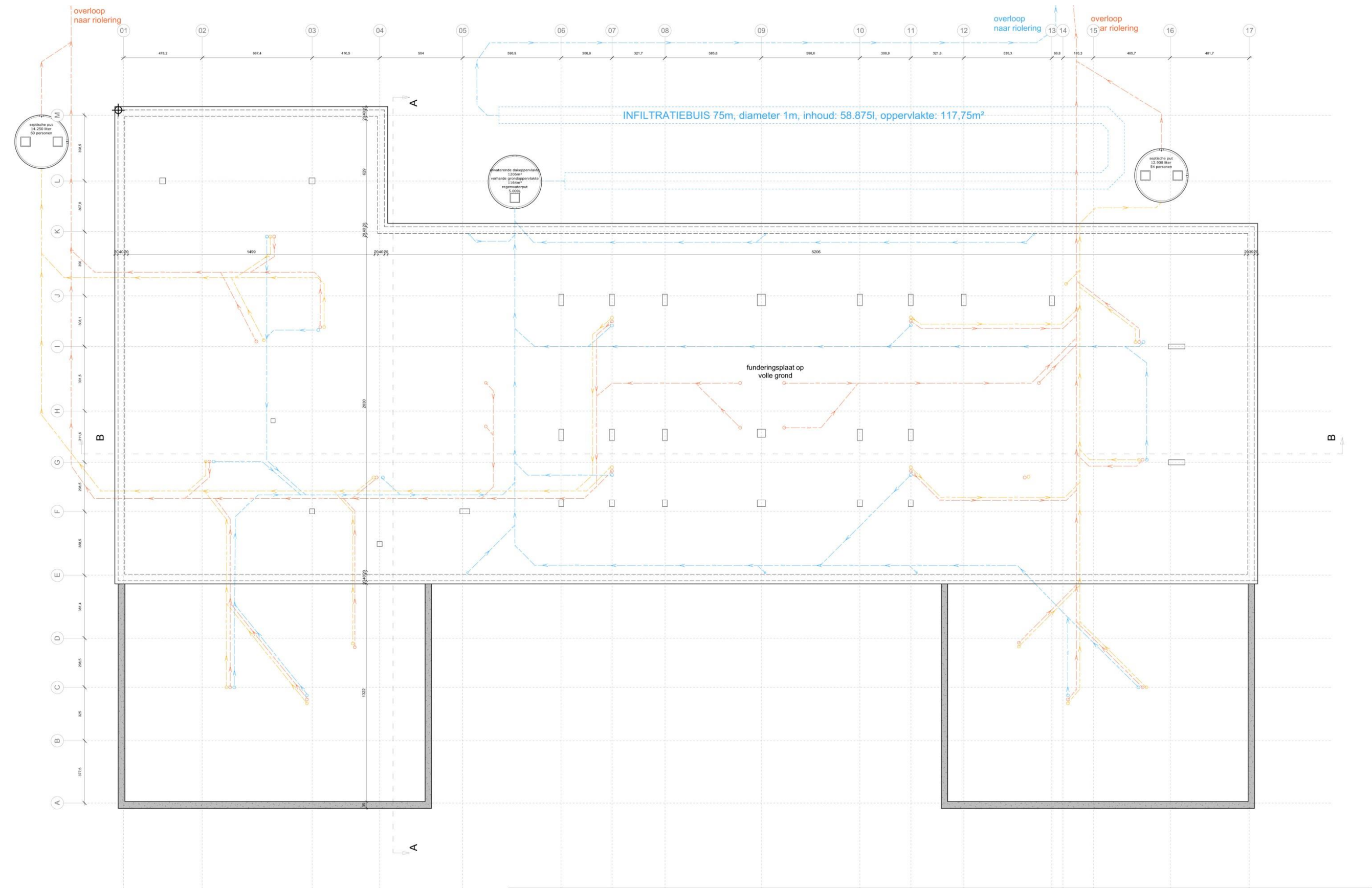
Het merendeel van de bestaande bomen wordt gerooid. Enkel aansluitend op de noordwestelijke en de zuidoostelijke grens wordt een boom behouden. De omgevingsaanleg kent een verstoringsdiepte van 60 à 120 cm. In het kader van de omgevingsaanleg worden nieuwe bomen aangeplant. De diepte van de plantputten bedraagt naar schatting 60 à 80 cm, afhankelijk van de boomsoort.

Verder zal het stuk wegenis tussen het nieuwe woonblok en de Tassynstraat opnieuw aangelegd worden en van riolering voorzien worden. Verder wordt een pad voorzien dat het project met Houtmere verbindt.

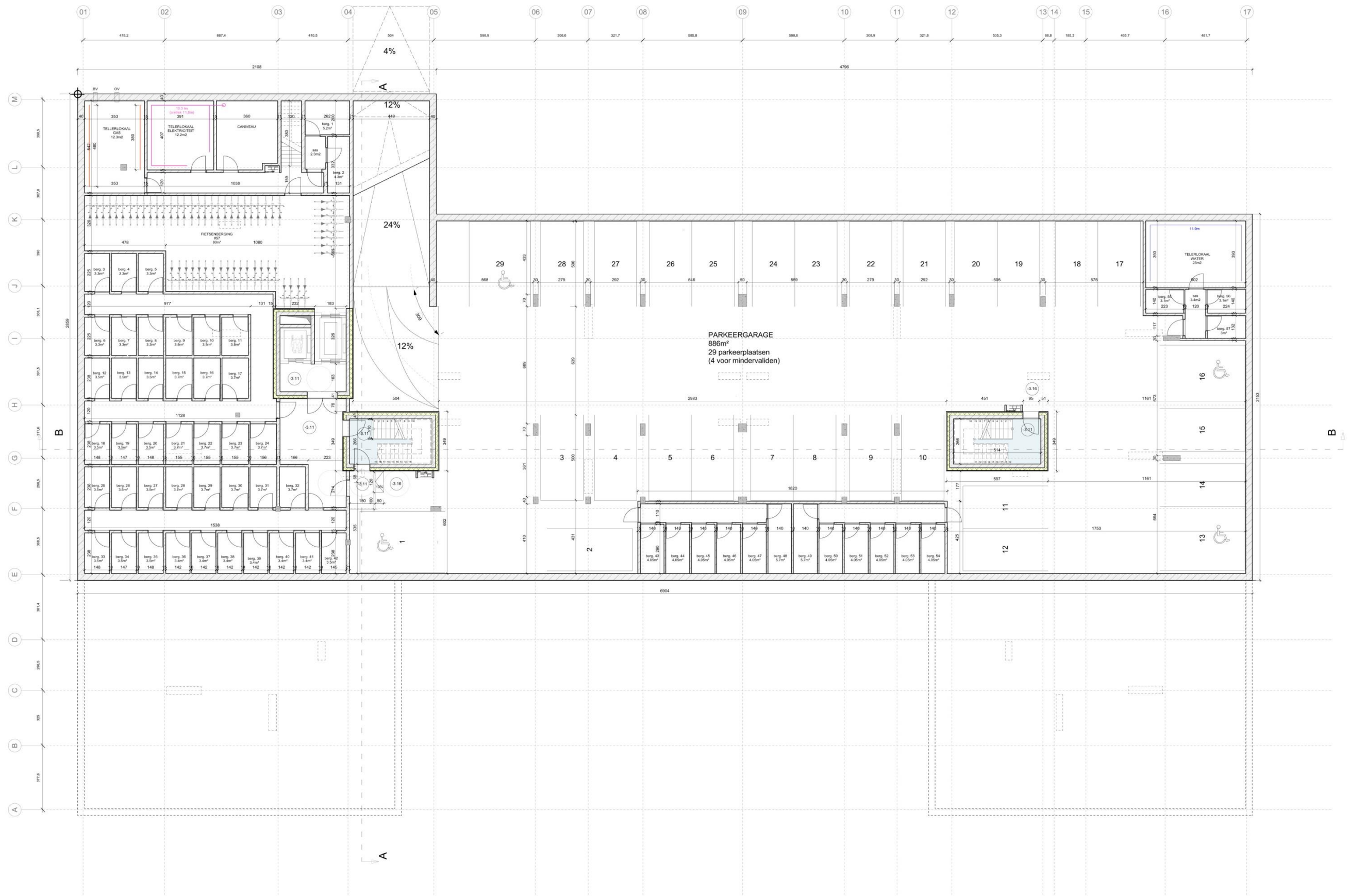
Ook zijn er indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een negatieve invloed op het aanwezige bodemarchief hebben.

Figuur 4: Ontwerpplan (IN(AR)CO Architects)

Figuur 5: Funderings- en leidingenplan (IN(AR)CO Architects)

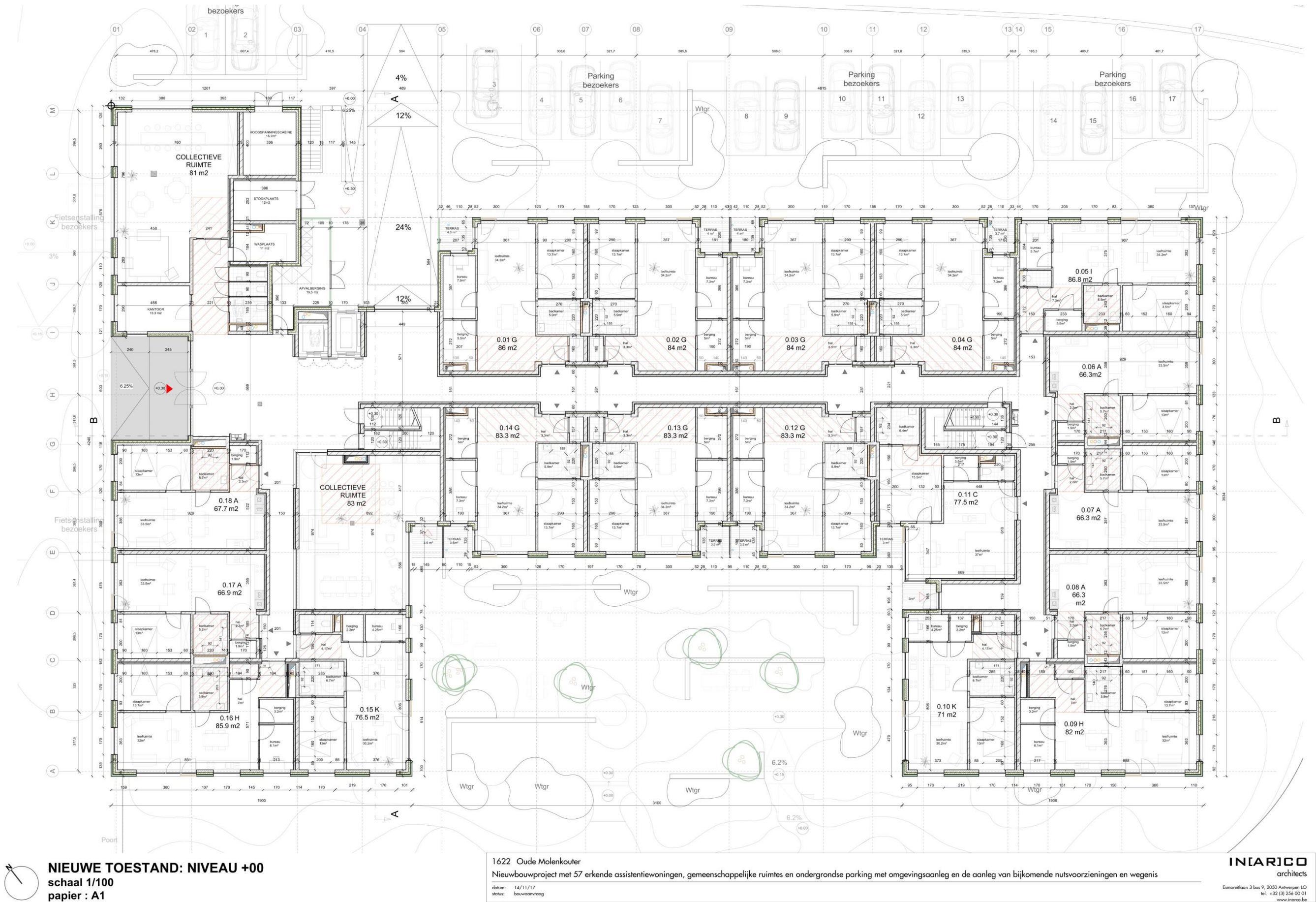

NIEUWE TOESTAND: NIVEAU -01
 schaal 1/100
 papier : A1

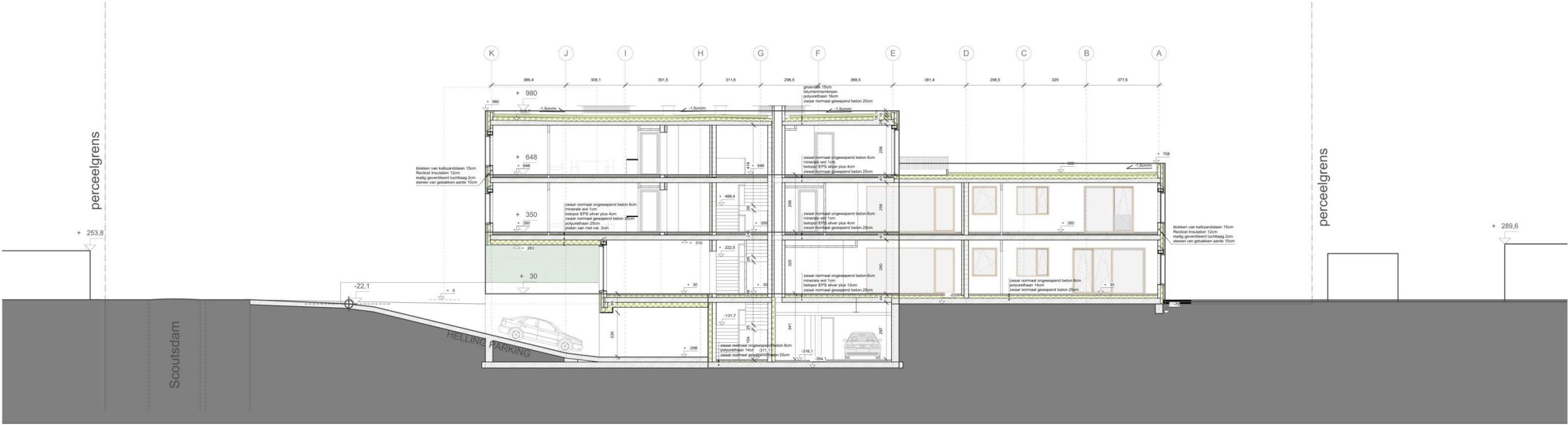
1622 Oude Molenkouter
 Nieuwbouwproject met 57 erkende assistentiewoningen, gemeenschappelijke ruimtes en ondergrondse parking met omgevingsaanleg en de aanleg van bijkomende nutsvoorzieningen en wegenis
 datum: 14/11/17
 status: bouwvoorneming

IN[AR]CO
 architects
 Eumorellaan 3 bus 9, 2030 Antwerpen LG
 tel. +32 (0) 256 00 01
 www.inarco.be

Figuur 6: Grondplan kelderverdieping (IN[AR]CO Architects)

Figuur 7: Grondplan gelijkvloers (IN(AR)CO Architects)

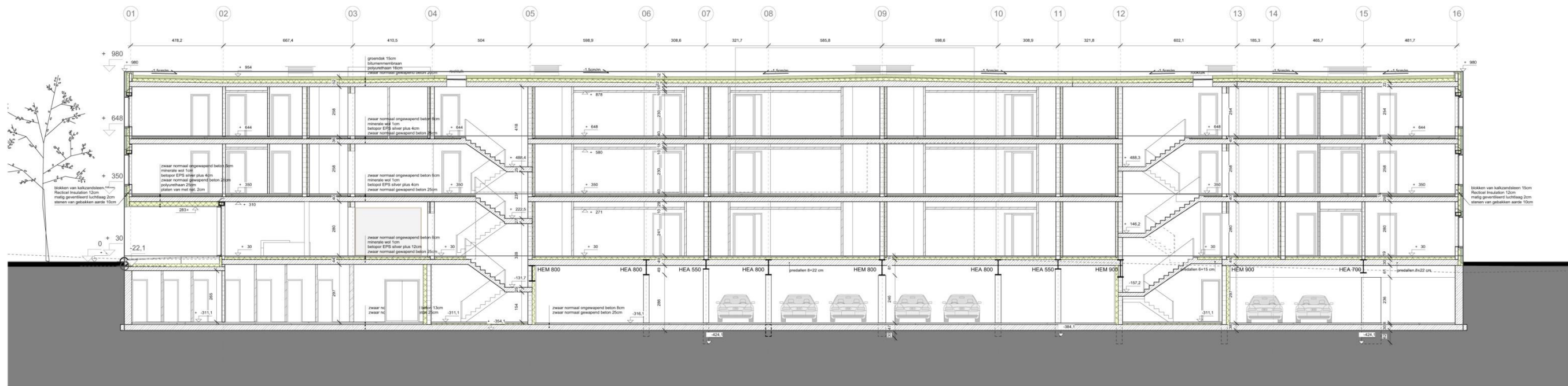

NIEUWE TOESTAND : SNEDE AA
schaal 1/100
papier : A1

1622 Oude Molenkouter
Nieuwbouwproject met 57 erkende assistentiewoningen, gemeenschappelijke ruimtes en ondergrondse parking met omgevingsaanleg en de aanleg van bijkomende nutsvoorzieningen en wegenis
datum: 14/11/17
status: bouwvraag

IN[AR]CO
architects
Esmoreilaan 3 bus 9, 2050 Antwerpen LO
tel. +32 (3) 256 00 01
www.inarco.be

Figuur 8: Doorsnede assistentiewoningen (IN(AR)CO Architects)

NIEUWE TOESTAND : SNEDE BB
schaal 1/100
papier : A1

1622 Oude Molenkouter
Nieuwbouwproject met 57 erkende assistentiewoningen, gemeenschappelijke ruimtes en ondergrondse parking met omgevingsaanleg en de aanleg van bijkomende nutsvoorzieningen en wegen
datum: 14/11/17
status: bouwvoorstel

IN[AR]CO
architects

Esmontlaan 3 bus 9, 2050 Antwerpen LO
tel. +32 (3) 256 00 01
www.inarco.be

Figuur 9: Doorsnede assistentiewoningen (IN[AR]CO Architects)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de potentiële bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) en worden twee momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

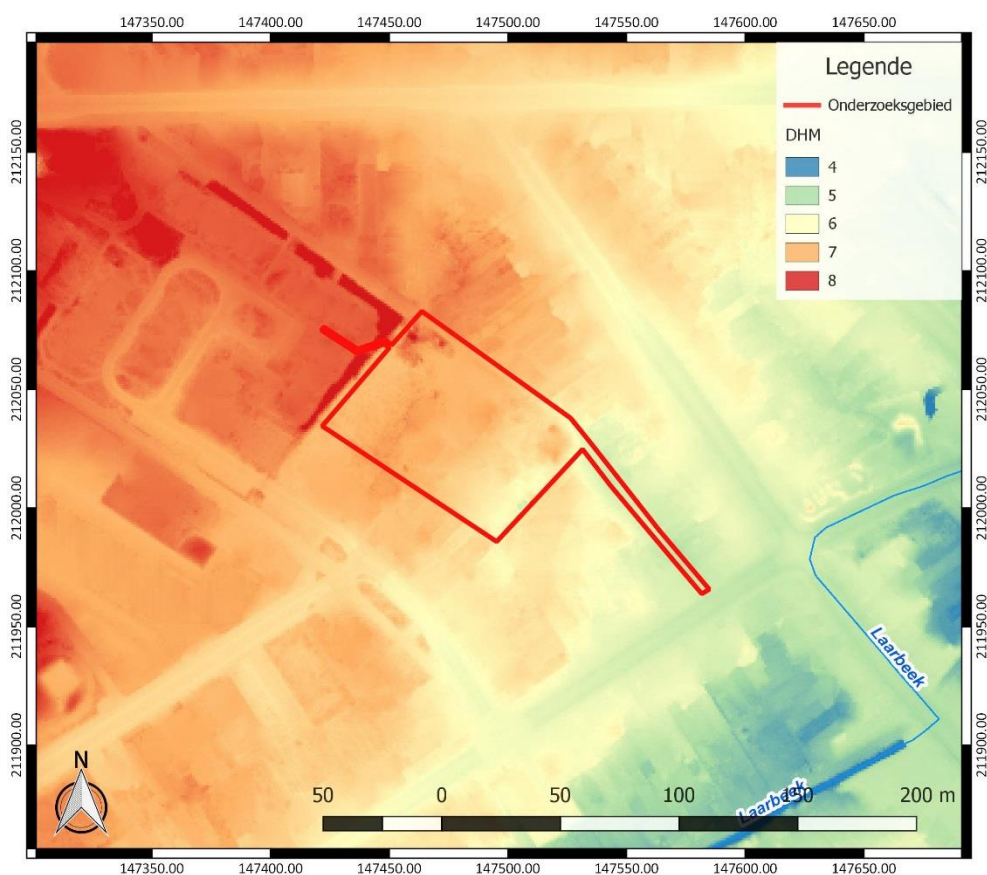
2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten zuidoosten van het historische centrum van Zwijndrecht, tussen de straten Dorp Oost in het noorden, de Jan Baptist Tassynstraat in het noordoosten en het zuidoosten en Houtmere in het zuidwesten (Figuur 10). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebied. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. Ten zuiden en ten zuidoosten stroomt de Laarbeek naar de Vlietbosbeek in het oosten. Ten noordwesten stroomt de Kleine Kerkenkauterbeek (Figuur 12).³

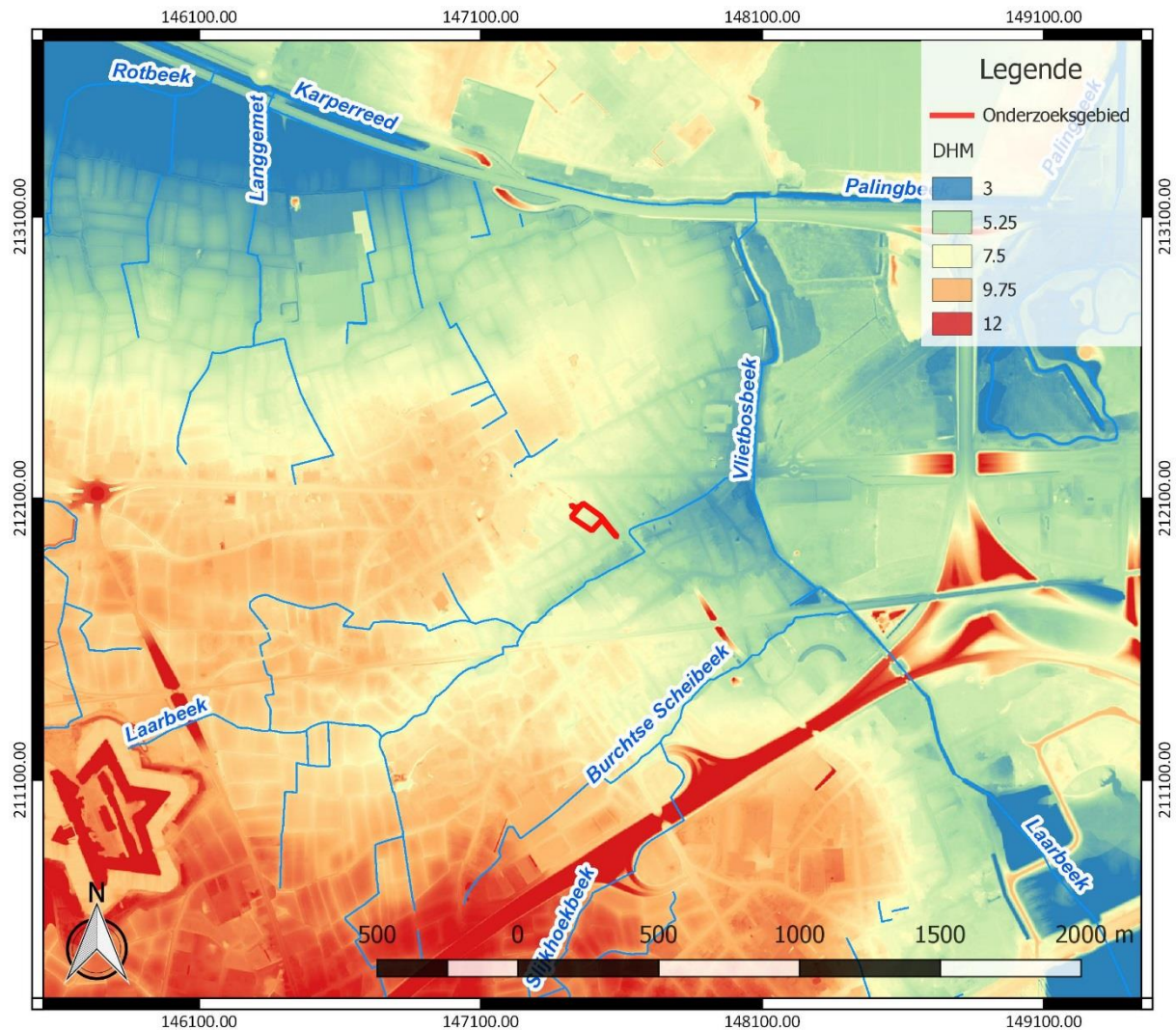
³ www.geopunt.be/kaart

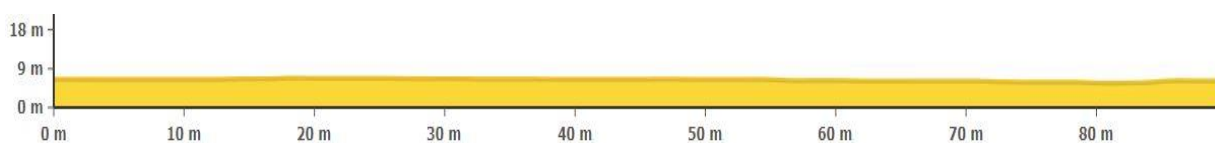
Figuur 10: Luchtfoto van 2016 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

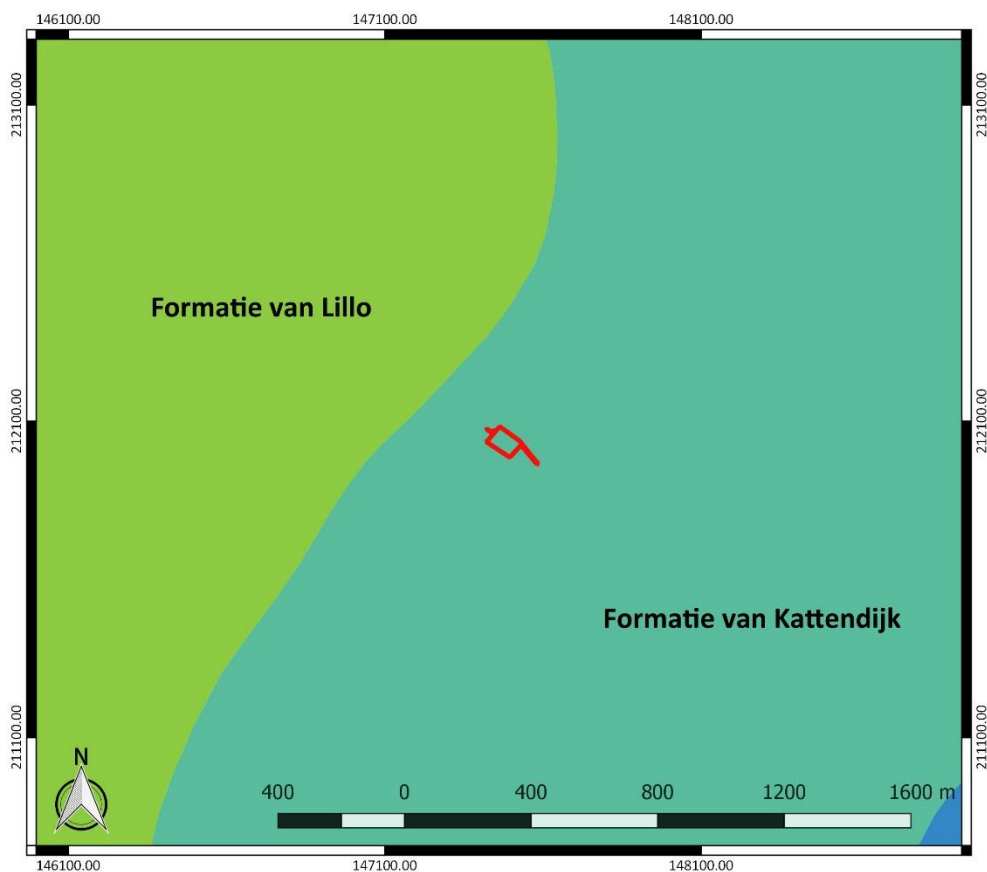
Figuur 12: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 13: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch bevindt het onderzoeksgebied zich in de Vlaamse zandstreek, aan de rand van de vallei van de Laarbeek. Het onderzoeksgebied helt af in zuidoostelijke richting, naar de Laarbeek toe (Figuur 11), waarbij het niveau afneemt van ca. 7,1 m TAW in het noordwesten van het terrein tot 6,0 m TAW in het zuidoosten (Figuur 13). De tertiaire ondergrond (Figuur 14) bestaat uit de Formatie van Kattendijk. Deze bestaat uit groengrijs tot grijs zand dat glauconiet- en plaatselijk ook kleihoudend is.⁴

⁴ www.geopunt.be/kaart

Figuur 14: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

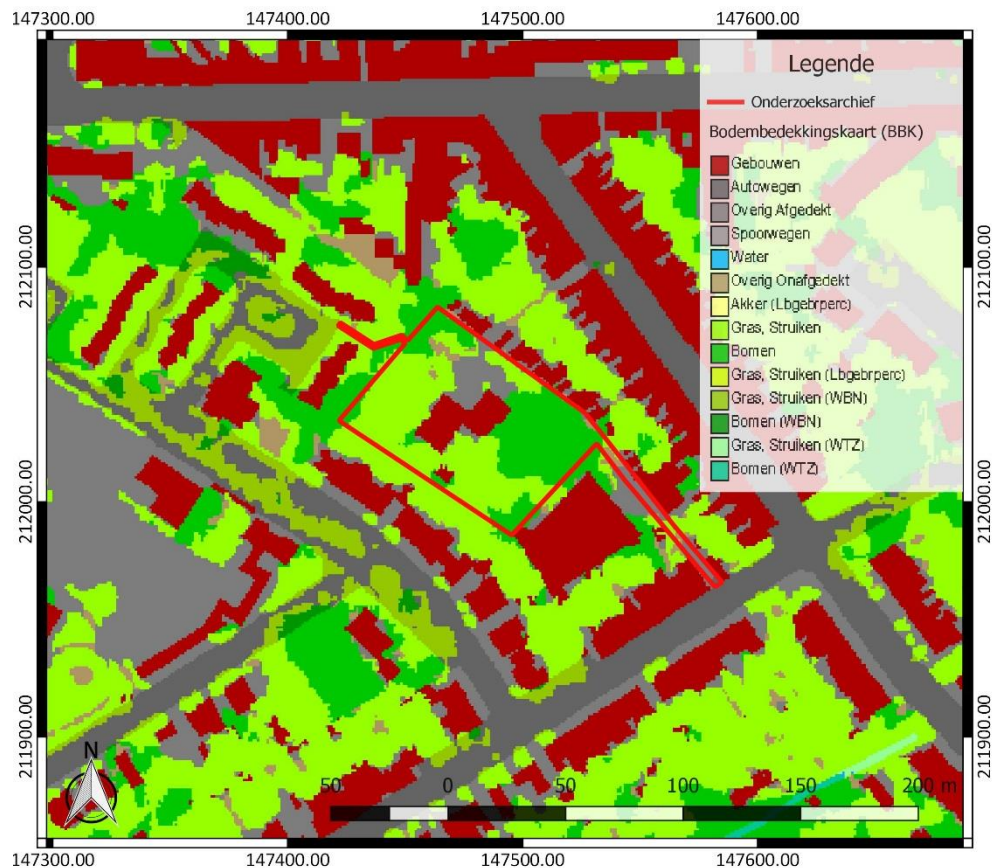

Figuur 15: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

The geological map displays several units: OB (orange-brown), Sbb (light orange), Scb (light orange), Sdb (light orange), Pfp (olive green), Pep (yellow-green), and Sbp (yellow). A red outline highlights a specific area within the Scb unit. The map includes a scale bar (0 to 400 m) and a north arrow.

Figuur 17: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied is op de bodemgebruikskartaal bebouwing en verharding te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de bodemgebruikskartaal ingenomen door gras, struiken en bomen (Figuur 18).⁷ Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 10).

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Zwijndrecht was in de middeleeuwen een heerlijkheid van het graafschap Vlaanderen. Een stichtingsdatum van het dorp is niet gekend, maar reeds in 1232 bestond er een overzetdienst tussen Antwerpen en Zwijndrecht. Een paar jaar later, in 1281, werd het samen met het naburige Burcht tot een heerlijkheid verenigd.⁸ Dit hield stand tot 1667, waarna het opnieuw gesplitst werd. Pas in 1977 fuseerden beide opnieuw.⁹

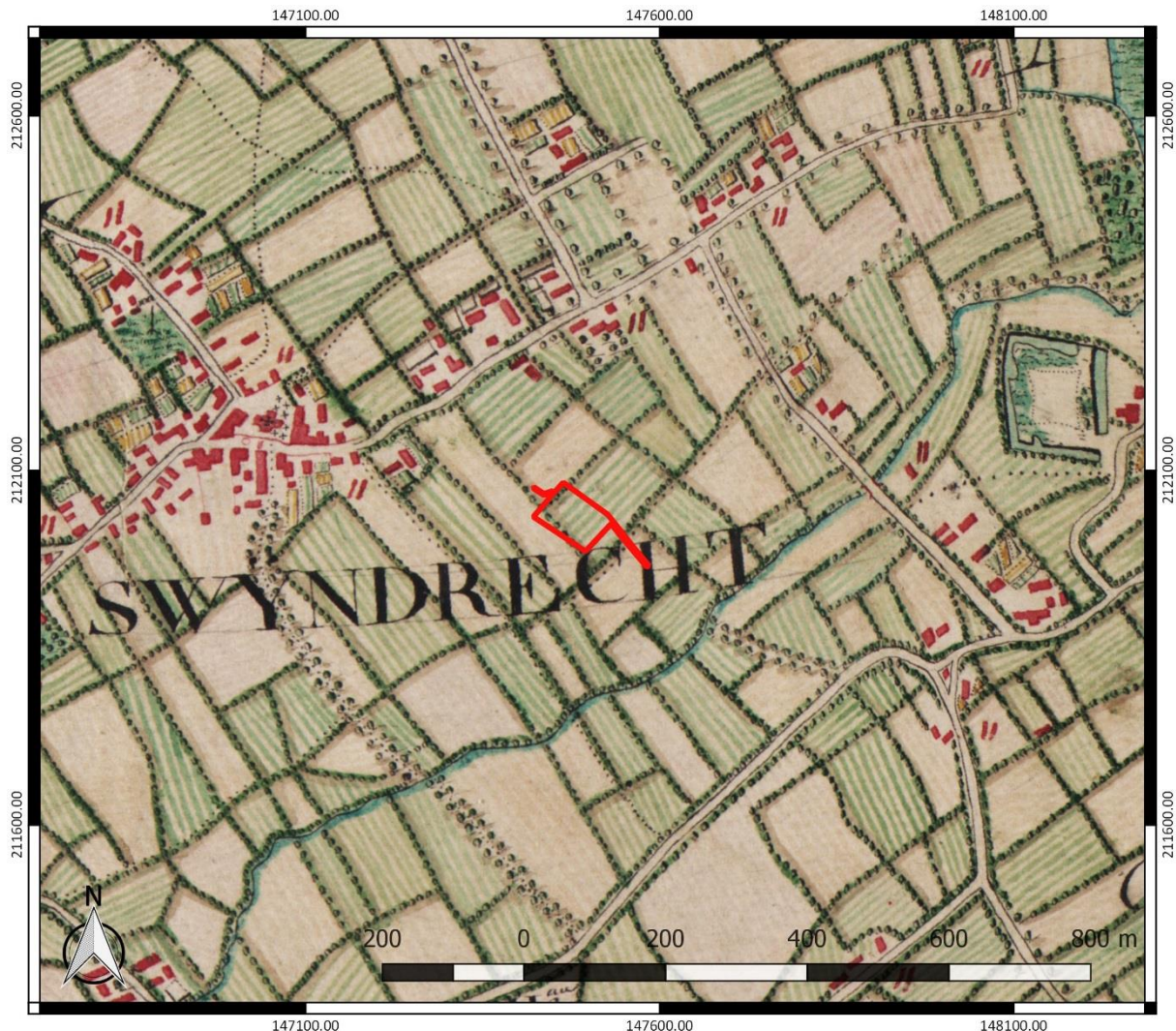
Het strategisch gelegen Zwijndrecht had regelmatig te lijden onder krijgsv verrichtingen. In 1305 werd het dorp platgebrand door de troepen van Willem, graaf van Holland. In 1356, tijdens de Vlaams-Brabantse oorlog, werd Zwijndrecht geplunderd door de Antwerpenaren. Gedurende de 15de eeuw had het dorp te lijden onder de oorlogen tussen Gent en de Bourgondiërs en ook gedurende de godsdiensttroebelen in de daaropvolgende eeuw werden vele verwoestingen aangericht. In 1815 werd door de Hollanders Fort Zwijndrecht opgericht, dat gesloopt werd in 1862, waarna het in 1871 opnieuw opgebouwd werd. Gedurende de belegering van Antwerpen in 1832 werden de

⁷ www.geopunt.be/kaart

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Zwijndrecht, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120716> (geraadpleegd 26 juli 2017).

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Burcht, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120717> (geraadpleegd 26 juli 2017).

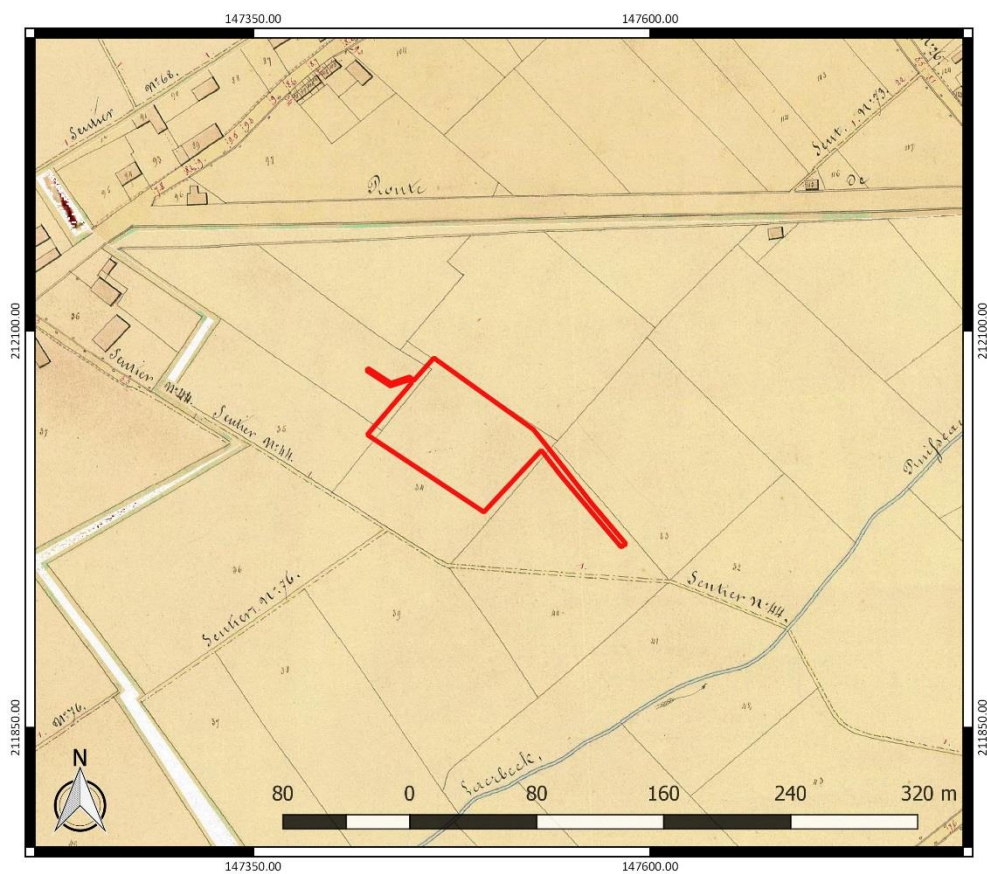
Zwijndrechtse en aanpalende polders doorgestoken, waardoor de velden jarenlang onbruikbaar waren voor landbouw. In 1906 en 1953 vonden er opnieuw grote overstromingen plaats.¹⁰

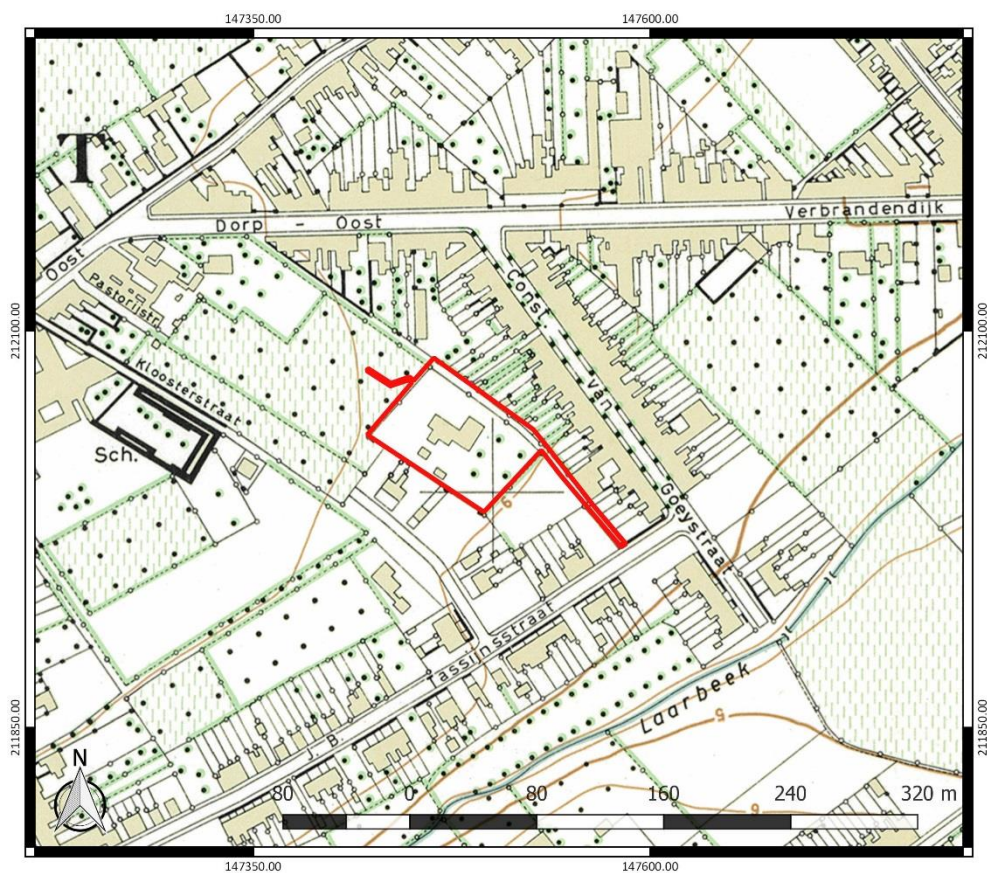
Figuur 19: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778) is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 19). Het bevindt zich ten zuidoosten van de historische dorpskern van Zwijndrecht. Ten zuiden is de Laarbeek te zien. Ook op de Atlas der Buurtwegen (1841) is geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied (Figuur 20). Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland. Ten zuiden bevindt zich een veldweg. Ten zuidoosten zien we de Laarbeek.

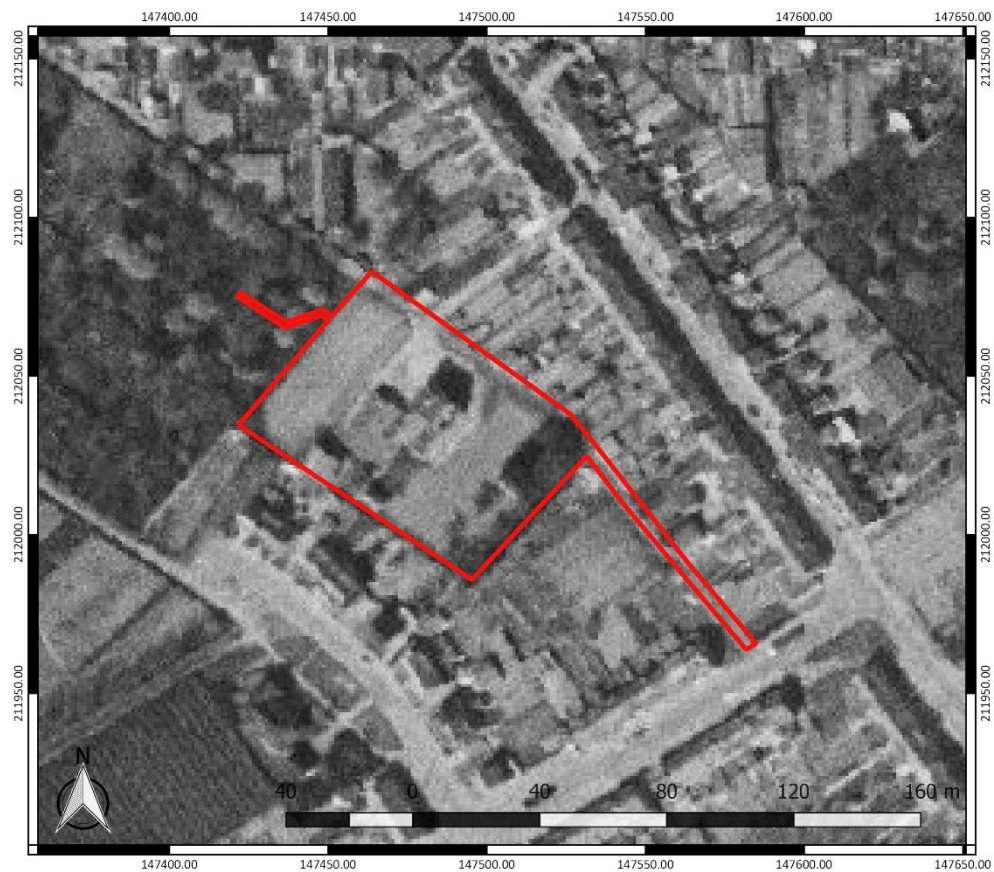
¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Zwijndrecht, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120716> (geraadpleegd op 26 juli 2017).

Figuur 20: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Topografische kaarten van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

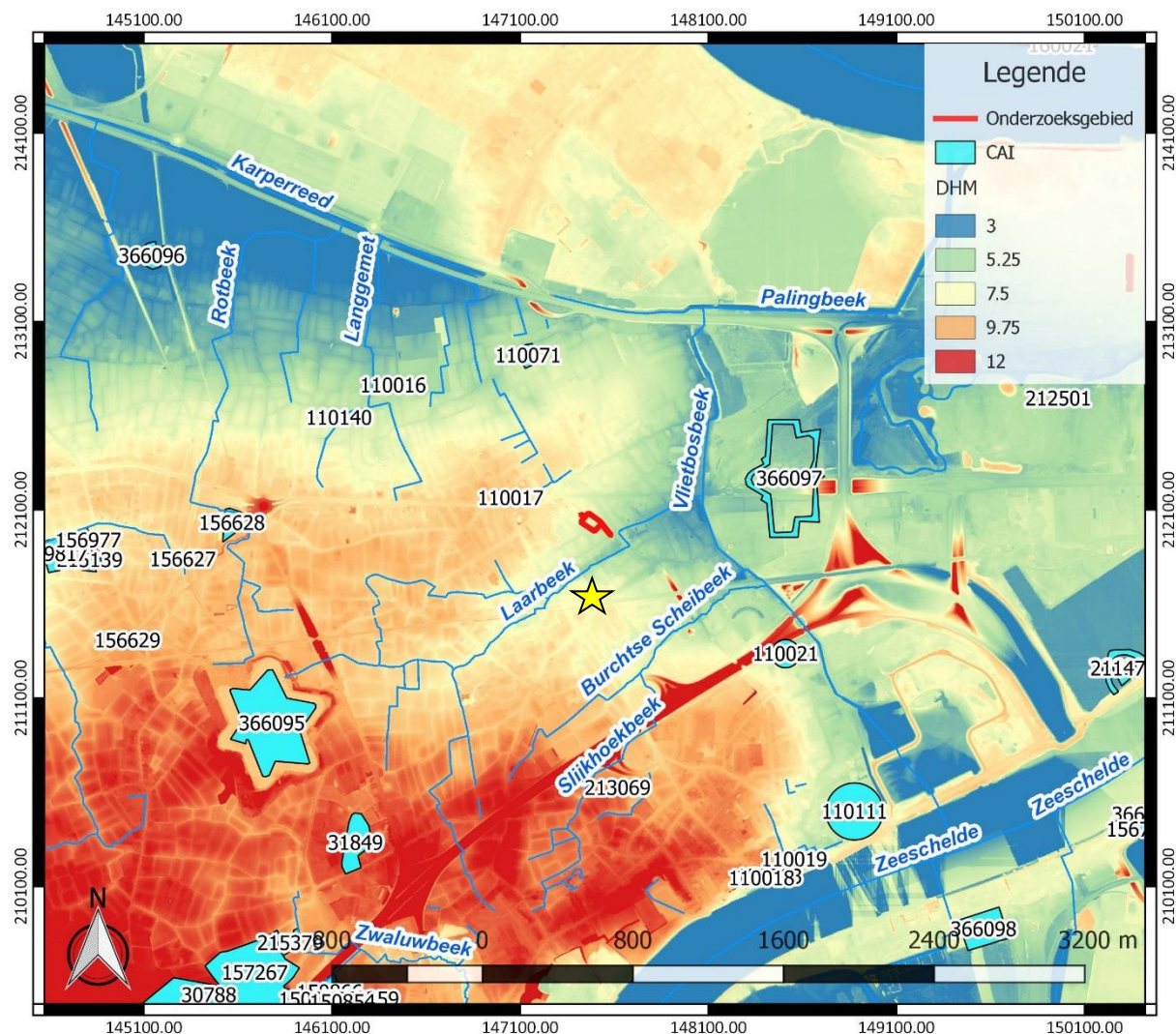

Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de topografische kaarten van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) is voor het eerst bebouwing binnen het onderzoeksgebied te zien (Figuur 21). Algemeen is in de omgeving van het onderzoeksgebied de bebouwing enorm uitgebreid ten opzichte van het beeld op de Atlas der Buurtwegen. Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 22) toont reeds de huidige bebouwing. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 23) toont een uitbreiding van de verharding op het onderzoeksterrein. Ten opzichte van de huidige situatie kunnen we zien dat er opnieuw minder verharding aanwezig is (Figuur 10).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Nabij het onderzoeksgebied, aan de overzijde van de Laarbeek, werd recent archeologisch vooronderzoek uitgevoerd (Figuur 24). Hierbij werden paalsporen, kuilen en greppels aangetroffen. Aan de hand van het sterk uitgeloogde karakter van de paalsporen en de vondst van handgevormd aardewerk wordt een datering in de ijzertijd of de Romeinse tijd vooropgesteld. Vermoedelijk behoorden de paalsporen tot één of meerdere structuren of plattegronden. Naar aanleiding hiervan zal een opgraving uitgevoerd worden.¹¹

Figuur 24: Overzichtsk kaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), en situering van de site Laarstraat met een ster, weergegeven op het DHM

¹¹ Claessens/Coremans 2017, 33

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt ook een aantal andere locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging, worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Nabij het onderzoeksgebied bevindt zich de Parochiekerk H. Kruisverheffing (CAI ID 110017), waarvan de oudste delen dateren uit de 12de eeuw.¹² Uit de 16de eeuw stamt het fort Stengel (Laer Fort), dat zich ten oosten van het onderzoeksterrein bevindt (CAI ID 366097).¹³

Ten westen van het onderzoeksgebied werden op grotere afstand en in een iets hoger gelegen gebied sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen. Het gaat om nederzettingssporen (CAI ID 156628) en twee spitse grachten te Melsele (CAI ID 156627). Deze laatste vondstlocatie leverde ook een éénschepig gebouwplattegrond uit de late middeleeuwen op.¹⁴ Ten zuidwesten werd een middeleeuwse site opgegraven (CAI ID 31849). Twee bootvormige woonstalhuizen, één bijgebouw en een waterput dateren uit de 11de-12de eeuw. De bewoning werd overdekt door bolle akkers die ten vroegste in de 15de eeuw werden aangelegd.¹⁵

Verderaf gelegen vondsten met een soortgelijke landschappelijke ligging betreffen voor de late middeleeuwen een stenen hoeve van een landheer (CAI ID 110071) en de Sint-Martinuskerk van Burcht (CAI ID 110018).¹⁶ Ten zuidoosten van het onderzoeksterrein is het 16de-eeuwse Fort Royal gelegen (CAI ID 110111).¹⁷ Volgens cartografisch onderzoek zou ten noordwesten van het onderzoeksgebied een woonerf uit de eerste helft van de 17de eeuw aanwezig zijn met een meerledige hoeve, een gedempte gracht en een omwalling (CAI ID 110016).¹⁸ In de buurt hiervan zou een 18de-eeuwse site met walgracht te situeren zijn (CAI ID 110140).¹⁹ Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied zou eveneens een walgrachtsite uit de 18de eeuw aanwezig zijn (CAI ID 110021).²⁰ Uit de nieuwste tijd stamt nog het Fort van Zwijndrecht, dat op het einde van de 19de eeuw werd opgericht als onderdeel van de Stelling van Antwerpen (CAI ID 366095).²¹

De overige vondstlocaties op de kaart bevinden zich al op grote afstand van het onderzoeksgebied en kennen een andere landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 110017, Parochiekerk H. Kruisverheffing (geraadpleegd op 26 juli 2017)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 366097, Antwerpen Fort Stengel (geraadpleegd op 26 juli 2017)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 156628, Melsele Park & Ride (geraadpleegd op 26 juli 2017)

Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 156627, Melsele Spoorwegboog (geraadpleegd op 26 juli 2017)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31849, Melsele Schaarbeek (geraadpleegd op 26 juli 2017)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 110071, Zwijndrecht Steenenkamerakker (geraadpleegd op 26 juli 2017)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 110111, Burcht Fort Royal (geraadpleegd op 26 juli 2017)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 110016, Zwijndrecht Blauwe hoeve (geraadpleegd op 26 juli 2017)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 110140, Zwijndrecht Neerstraat I (geraadpleegd op 26 juli 2017)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 110021, Burcht Crayenhof (geraadpleegd op 26 juli 2017)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 366095, Zwijndrecht Fort van Zwijndrecht (geraadpleegd op 26 juli 2017)

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Landschappelijk is het onderzoeksgebied te situeren op de rand van de vallei van de Laarbeek en kent daarmee een gunstige landschappelijke ligging. Aan de overzijde van de Laarbeek, op korte afstand van het onderzoeksgebied, werd recent een vindplaats vastgesteld met bewoningssporen die wellicht uit de metaaltijden of de Romeinse tijd dateren. Daarnaast is het onderzoeksgebied op eerder korte afstand van het historische centrum van Zwijndrecht te situeren, dat vermoedelijk reeds teruggaat tot de 13de eeuw. Op basis daarvan dient ook rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van sporen uit de middeleeuwen.

In de omgeving zijn ook nog sporen uit de nieuwe en de nieuwste tijd bekend. De meeste van deze gekende archeologische waarden bevinden zich echter op vrij grote afstand van het onderzoeksgebied. Met betrekking tot het archeologisch potentieel voor de nieuwe en de nieuwste tijd zijn ook historische kaarten en luchtfoto's relevant. Ze komen aan bod in de volgende onderzoeksvraag.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Historische kaarten en luchtfoto's geven aan dat het terrein in de 18de en de 19de eeuw in gebruik was als akkerland. In de 20ste eeuw verschijnt bebouwing op het terrein. Rond de bebouwing zien we op een luchtfoto uit 1979-1990 dat grote delen van het terrein verhard zijn. Gezien de aanwezigheid van de bebouwing en de verharding in het verleden en op heden aanwezig op het terrein, dient er rekening mee gehouden te worden dat het bodemarchief mogelijk reeds enigszins aangetast is binnen het onderzoeksgebied.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van assistentiewoningen. Het gebouw zal voorzien worden van een ondergrondse parkeerruimte. Daarnaast dient in acht genomen te worden dat de geplande werken compactie van de bodem zullen veroorzaken buiten de zones waar de eigenlijke werken voorzien worden. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijke ligging van het terrein, de ligging op korte afstand van de historische kern van Zwijndrecht en de gekende archeologische waarden in de omgeving. Op basis van het lange gebruik van het terrein als akker- of grasland sinds de tweede helft van de 18de eeuw tot in de eerste helft van de 20ste eeuw is een goed bewaard bodemarchief te verwachten. Enkel ter hoogte van het centrale deel van het onderzoeksgebied verscheen daarna bebouwing en verharding. Gezien het archeologisch potentieel is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein begroeid is met gras en bomen, bebouwd of verhard is. Landschappelijk booronderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op steentijd artefactensites in te schatten. Afhankelijk van het potentieel op steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend booronderzoek nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein, de ligging op korte afstand van de historische kern van Zwijndrecht en de gekende archeologische waarden in de omgeving. Op basis van het lange gebruik van het terrein als akker- of grasland sinds de tweede helft van de 18de eeuw tot in de eerste helft van de 20ste eeuw is een goed bewaard bodemarchief te verwachten. Enkel ter hoogte van het centrale deel van het onderzoeksgebied verscheen daarna bebouwing en verharding. Gezien het archeologisch potentieel is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Claessens, L./Coremans, L., 2017: *Nota Zwijndrecht - Laarstraat*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 527).

4.2 Websites

Centrale Archeologische Inventaris (2017)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)
<http://dov.vlaanderen.be>

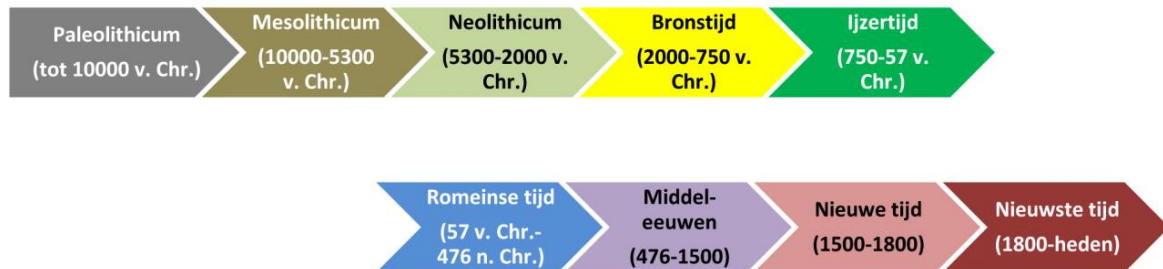
Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2017)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017G113

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/11/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/11/2017
3	Overzichtskaart	Verstoringskaart	1:1	Digitaal	14/11/2017
4	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	13/11/2017
5	Bouwplan	Funderingsplan	1:1	Digitaal	15/11/2017
6	Bouwplan	Grondplan kelderverdieping	1:1	Digitaal	15/11/2017
7	Bouwplan	Grondplan gelijkvloers	1:1	Digitaal	15/11/2017
8	Bouwplan	Doorsnede	1:1	Digitaal	15/11/2017
9	Bouwplan	Doorsnede	1:1	Digitaal	15/11/2017
10	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	14/11/2017
11	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/11/2017
12	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	14/11/2017
13	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/11/2017
14	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/11/2017
15	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/11/2017
16	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/11/2017
17	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden			14/11/2017
18	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	14/11/2017
19	Topografische kaart	Topografische kaarten van het Ministerie Openbare werken en Wederopbouw	1:1	Digitaal	14/11/2017
20	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	14/11/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017G113

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2016	Digitaal	14/11/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	14/11/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	14/11/2017